

Toespraak Tom Ensink
voorzitter Wijkvereniging Duttendel & Wittebrug
ter gelegenheid van dodenherdenking 2012

Welkom allen op het Han Stijkelplein voor deze herdenking ter gelegenheid van 4 mei, naar ik hoop de eerste van velen die nog mogen volgen.

Dodenherdenking staat voor het herdenken van alle gevallen tijdens de tweede wereldoorlog. De vele burger- en militaire slachtoffers die deze vreselijke oorlog heeft gemaakt mogen nooit vergeten worden.

De schattingen lopen uiteen van 225.000 tot 250.000 Nederlanders, in meerderheid gewone burgers, die het leven lieten als gevolg van of tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast herdenken wij de meer dan 50.000 geallieerden die het leven lieten bij de bevrijding van Nederland.

Het is bijna niet meer voor te stellen hoeveel mensen dat zijn. De volgende gegevens haalde ik uit de databank van het verzetsmuseum:

- 104.000 uit Nederland gedeporteerde joodse burgers zijn vermoord in vernietigingskampen.
- Het bombardement van de Luftwaffe op Rotterdam, 14 mei 1940, kostte bijna 900 inwoners van deze stad het leven.
- Maar het grootste verlies werd geleden aan het einde van de oorlog. In totaal zijn maar liefst 20.500 Nederlandse burgers omgekomen bij bombardementen en gevechten in de frontgebieden van september 1944 - mei 1945. Zeer pijnlijk was uiteraard het bombardement van Bezuidenhout, hier in Den Haag. 550 slachtoffers.
- 30.000 Nederlandse dwangarbeiders zijn in Duitsland omgekomen als gevolg van verzwakking, bombardementen enz.
- 22.000 burgers van de steden in West - Nederland, zijn gestorven door honger en kou in de Hongerwinter.
- 13.000 Indische burgers hebben het leven gelaten in civiele Japanse kampen.
- 7000 van de zeker 15.000 niet - joodse gevangenen zijn omgekomen in concentratiekampen.
- een moedige categorie die mij zeer aanspreekt: 1490 bemanningsleden van de koopvaardij keerden niet van zee terug omdat hun schip tot zinken werd gebracht.

Dan de militairen:

- 2200 militairen van het Nederlandse leger, zijn gesneuveld in de eerste meidagen van 1940.
- In de slag bij de Javazee in 1942 zijn in twee dagen meer dan 900 Nederlandse marinemensen gesneuveld. Maar liefst 7000 militairen hebben daarna het leven gelaten in Japans krijgsgevangenschap.

- Ook hier werd het grootste offer gebracht bij de bevrijding. Wat ik al zei 50.000 geallieerde soldaten zijn omgekomen bij de bevrijding van Nederland. 1500 militairen van de Prinses Irene Brigade en de Binnenlandse Strijdkrachten zijn gesneuveld bij de bevrijding.

Het verzet in het bijzonder

Zoals u allen weet bevindt u zich in een verzetsheldenbuurt. Diverse straten en dit plein zijn vernoemd naar verzetshelden. Het zijn helden omdat geen van deze vernoemden de oorlog overleefd heeft.

- Politieagent Adriën Moonen was een verzetsstrijder van het eerste uur, maar gearresteerd en geëxecuteerd. Net als Anton Abbebroek, lid van de OD in Den Haag.

- Jean François van Royen werd gearresteerd vanwege een schriftuur tegen de Kultuurkamer, overleed in het concentratiekamp Amersfoort door uitputting in 1942.

- Verzetsleider Gerrit Kastein offerde zichzelf op een heroïsche manier op door tijdens een verhoor door de Sicherheitsdienst op het Binnenhof geboeid aan een stoel door een gesloten raam te springen, aan de verwondingen waarvan hij kwam te overlijden.

- Maurits de Brauw en Jacob Mulder zijn beiden lid geweest van verzetsgroep 'Oranjewacht', en hebben dat met het leven moeten bekopen.

- Bertus Rima was drukker van de Haagse editie van Het Parool. Gearresteerd en op 5 februari 1943 op de Leusderheide gefusilleerd.

- Leo Voogd was de leider van de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers. Gearresteerd na infiltratie door de SD. Gefusilleerd in Kamp Vught op 4 september 1944.

- Roelof Verseveldt sr en jr. Het gaat hier om een vader en een zoon die beide betrokken waren bij de verspreiding van het verzetsblad Trouw. Sr is gefusilleerd in Duitsland in 1945. Jr is omgekomen in Neuengamme.

- Han Stijkel, waarnaar dit plein is genoemd, was de oprichter van een spionageverzetsgroep (waarin overigens ook veel ex militairen aan deelnamen) is in 1943 tezamen met 33 van zijn groepsgenoten in Berlijn geëxecuteerd. Ook deze groep werd verraden door geïnfiltreerde SD-ers, die zich uitgaven voor joden die wilden vluchten naar Engeland. U kunt meer over deze groep lezen op de actiesite, en ik raad u aan dit beslist te doen.

Allen zijn ze gegaan omdat het hun keuze was om in opstand te komen tegen de bezetter. Het de bezetter moeilijk te maken. Maar soms ook alleen om een medemens, een onderduiker, een joodse medemens of een andere onderdrukte te helpen. Of een blad te verspreiden of een mening te verkondigen. Hun moed en heldhaftigheid mag nooit vergeten worden.

Maar we mogen natuurlijk ook hen niet vergeten naar wie geen straat of plein is genoemd. Zij waren net zo moedig. Daarbij gaat het om misschien om een helper, een waterdrager, een chauffeur, enzovoort. Bijvoorbeeld toen de Han Stijkelgroep werd geëxecuteerd behoorden tot hen 3 personen

die louter de groep hadden helpen te ontsnappen, waaronder de Scheveningse schipper van de vissersboot die in de haven van Scheveningen werd onderschept op 2 april 1941.

In totaal zijn 2850 burgers, doodgeschoten als straf of wraak voor verzetsdaden (2000 van deze gefusilleerden waren verzetsmensen, de overigen gijzelaars of niets-vermoedende burgers).

Wij mogen nooit vergeten wat deze mensen hebben betekend voor ons land.

Eindstuk

Het is voor de huidige generatie bijna niet meer te bevatten hoe het is om te moeten leven in doodsangst, om geen eten of drinken te hebben, of hoe het is om een naaste, een geliefde of een familielid te verliezen in een oorlogssituatie.

Bij het bestuderen van de historische stof in het kader van de actie heb ik mij diverse malen afgevraagd. Wat zou ik hebben gedaan in die situatie? Zou ik net zo heldhaftig zijn geweest? Zou ik een onderduiker hebben geholpen? Hoe zou ik mij voelen als die onderduiker die ik probeer te helpen een spion van de SD blijkt te zijn?

Maar ook, hoe zou ik mij hebben kunnen redden in een Japans concentratiekamp? Zou ik mij wel hebben kunnen redden? Wat zou ik hebben gedaan als mijn wijk werd gebombardeerd? Wat te denken van de documentaire over de 'net niet collaborateurs' die onlangs werd uitgezonden bij Andere Tijden: de politieagenten, de treinmachinisten, etc die werden ingezet bij de jodenvervolging. Wat had ik in die situatie gedaan?

Het is denk ik goed dat ik mij dit soort vragen stel, en dat heel veel mensen dat met mij blijven doen. En weer generatie op generatie doorgeven.

De nieuwe generatie heeft hele andere dingen om zich druk over te maken. De naoorlogse generatie (waartoe ik zelf ook behoor) heeft een redelijk zorgeloos bestaan. En op zich is dat prima. Dat betekent dat we er al zeer lang in geslaagd zijn de vrede te bewaren, en laten we hopen dat dit ons dit ook nog lang zal bijblijven.

Er is een aantal geschikte plaatsen in Den Haag waar het mogelijk is om stil te staan bij de oorlogsslachtoffers en de vragen van oorlog en vrede. De Waalsdorpervlakte, het Indië monument, de Scheveningse gevangenis en de dodencel die daarin nog bewaard is gebleven, en zo verder. Wij vonden als wijkvereniging dat dit Han Stijkelplein daar mede toe kan behoren. Bij het zoeken van een nieuwe bestemming menen wij dat dit plein uitstekend geschikt kan zijn als herdenking van de gevallen. Een plek van rust en bezinning, een plek voor jong en oud.

Het doet dan ook deugd dat u bij deze herdenking aanwezig bent, bij dit prachtige beeld de Vogelvechter van Franke Letterie. Ik denk dat nu zo langzamerhand het stilte moment in kan gaan.

Dank u